

Сара Матин

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА КАО НАУЧНА РАЗМЕНА ВЕРСОЛОШКИХ ЗНАЊА

(Сања Париповић Крчмар: *Метрика у преписци Светозара Петровића*, Научно удружење за развој српских студија, Нови Сад, 2024)

Књижевни теоретичар и књижевни историчар Светозар Петровић оставио је за собом богату епистоларну заоставштину, која се чува у Архиву Војводине у Новом Саду. Током последњих десетак година, захваљујући његовој удовици Радмили Гикић Петровић, као и њеној сарадњи са Наталијом Лудошки, приређене су четири књиге преписки кроз које се Светозар Петровић профилише као врсни кореспондент и као такав приближава српској културној и научној јавности – *Прејиска Свеџозара Пејровића* (2014), *Прејиска Свеџозара Пејровића са сѣранцима* (2015), *Прејиска Свеџозара Пејровића са зајребачким колејама* (2017) и *Прејиска Свеџозара Пејровића са зајребачким колејама II* (2019). Најновији избор из Петровићеве преписке приредила је научним сензибилитетом и сфером интересовања њему блиска универзитетска професорка и теоретичарка књижевности Сања Париповић Крчмар. Бавећи се необјављеним делом заоставштине Светозара Петровића, она је истраживачку пажњу посветила опсежној кореспонденцији са Џејмсом Бејлијем, славистом и универзитетским професором из Висконсина, што је резултирало књигом *Метрика у преписци Свеџозара Пејровића*.

Главна тематска преокупација кореспондената тиче се метричких питања и проблема, захваљујући чему преписка постаје драгоцен извор знања, увид у пређашња и тадашња кретања у науци о стиху, у версолошка, али и фолклористичка истраживања. Преписку карактерише тон који није строго формалан и академски, те она након прве године размене писама (касније имејлова) постаје жив дијалог, превасходно интелектуалан, али усмерен и на приватни живот научника, на дељење различитих личних искустава и искустава друштвенополитичке стварности тог доба. Како је кореспонденција вођена на енглеском језику, приређивачки посао захтевао је и одговоран задатак превођења, па отуд и слух за ваљан пренос тона преписке и стручно и научно утемељен поглед који је, пре језичког уобличења, морао исправно назрети мисаони обзор кореспондената у њиховом предочавању версолошких увида. Приређивање се на тај начин не показује само као технички чин, већ као чин мишљења и компетентног уоквиравања грађе, коју приређивачица у предговору, као и у текстовима који претходе кореспонденцијама, контекстуализује и тематски фокусира, док такође читаоцима приближава научне токове и теоријске проблеме којих се научници дотичу у преписци и синтетише однос између прошлих увида Светозара Петровића и оних које је формирао кроз кореспондентну мисао са Бејлијем, што сведочи о продуктивном развоју дијалога између старијих и новијих закључака нашег изврсног научника. *Метрика у преписци Свеџозара Пејровића* отвара се предговором – текстом „Наука у кореспондентној мисли

– Преписка Светозара Петровића и Џејмса Бејлија”, а њен централни део структуриран је хронолошки; кореспонденције су подељене по годинама њиховог одвијања – од 1994. до 2005. године.

Комуникацију 1994. године отпочиње Бејли, позивајући Светозара Петровића у Москву на конференцију „Славјански стих”. Петровић неће моћи да отпутује из Сеула и сусретне се са Бејлијем, али то ће бити почетак плодноне размене мишљења, знања, научних радова и књига. Бејли ће најпре Петровићу послати своју књигу о руском народном стиху, у којој га и цитира, а Петровић ће му у знак захвалности узвратити књигом *Облик и смисао*. Наредне, 1995. године, научници настављају размену научних радова и теже доступних књига продубљујући кореспонденцију дискусијом о тренутној моди у критици и стању на универзитетским катедрама. Полако стварају простор сарадничке и научне поузданости за ангажованији и интерактивнији дијалог о важним версолошким темама, као и за међусобно ревидирање досадашњих гледишта.

Прва озбиљнија метричка тема биће тема анжамбмана, то јест прекорачења, покренута у преписци из 1997. године. Сања Париповић Крчмар ову преписку уводи пропедеутичким текстом у ком сажима тумачења појма опкорачења на нивоу целокупних радова о стиху Светозара Петровића. Тиме уједно указује и на перспективу кореспонденције као допуне, као извора нових значења и неисказаних аспеката теме у односу на Петровићеву јавну и доступну научну мисао. Како Бејли у једном писму запажа, тумачења опкорачења су разнолика, али Петровићеви увиди су особито значајни јер је исправно фокусирао проблем, односно „сместио [га] у европски контекст и повезао то питање са традиционалним и модернијим начином рецитована поезије”. Тема преписке је отуда усмерена на испитивање односа између теоријских претпоставки и говорне стварности; научници разматрају како српскохрватски, руски и енглески стих третирају опкорачење, односно како се ментално опажање разбијене синтаксичке целине испољава у изговору. Отуда интерпретирају стихове појединих песника, позивају се на преслушане снимке песничких читања или пређашња истраживања (саслушавање рецитала, драма, итд.).

Потом, 1998. године, кореспонденцију ће обележити тема осмерачког стиха, коју ће Бејли увести испитујући ритмичке варијанте руског народног осмерачког стиха. Петровић ће му затим навести своја запажања о стању овог стиха у српскохрватском, док ће Бејли пред крај последњег писма из те године поставити значајно питање које ће усмерити даљи тематски ток кореспонденције: „Можда је право питање једноставно ово – шта је тачно компаративна славистичка народна метрика? Шта су њене главне претпоставке и да ли су валидне?” Преписку из 2001. године ће отуда маркирати тема компаративне словенске метрике. Петровић и Бејли критички испитују веома утицајно истраживање Романа Јакобсона на том пољу, које се пре свега односи на његов закључак о индоевропском пореклу епског десетерца. Међутим, научници полемишу о идеји саме компаративне словенске метрике, да ли је уопште исправно бавити се генезом у том смислу. Они ревидирају Јакобсоново становиште тако што испитују методолошке претпоставке којима се служио при доношењу закључака, као и што доводе у питање узорак за анализу, тачније однос између теоријске замисли компаративне словенске метрике и стварне традиције

стиха. Закључци у сваком случају иду у правцу тога да историја версификације једног језика не мора да буде паралелна историји језика. У другом делу преписке, Петровић ће такво своје гледиште, према коме стих ипак није нужно одређен језиком у ком је настао, проширити и сећањем и позивањем на ставове преминулог колеге и пријатеља Ивана Сламнига, који је такође изражавао скептичност поводом Јакобсонове теорије.

Форма преписке побуђује значајне и критички смеле увиде и 2004. године, коју обележава писмо Светозара Петровића о проблему метрике у *Ерланџенском рукопису*. Петровић истиче да у српскохрватској епској традицији нема ниједне записане песме која не захтева пажљив критички приступ и тако Бејлију одговара на питање о томе колико се може уздати у *Ерланџенски рукопис*. Бејлијево интересовање за овај рукопис долази и отуда што је Карел Хоралек тврдио да је он доказ да старије песме нису биле изосилабичне, што Петровић, већ ненаклоњен Хоралек-овим истраживањима версификације, негира. Петровић *Ерланџенски рукопис* описује као колекцију лоше записаних песама, која ипак представља вредан извор сазнања о метрици и десетерцу. Писање о овом рукопису, Хоралеку и Геземану, враћа га на његово давнашње истраживање, које сада дели са Бејлијем, а које се тичало изолованих 15% стихова који нису 4 + 6 у десетосложним песмама *Ерланџенског рукописа* и у оквиру ког је његов закључак да се ти мешовити стихови суштински не удаљавају од изосилабизма. Преписка се тако изнова показује као разлог за повратак на пређашња истраживања, која се продубљују на такав начин да се ствара ново знање изван утврђених научних оквира.

Преиспитивање утицајних хипотеза, као и уздање у реч ауторитета са опрезношћу, у великој мери обележили су атмосферу целокупне преписке, а поготово размену из 2005. године у којој Петровић демаскира основе на којима се темељи текст Златана Чолаковића о проблему сакупљања, уређивања и издавања јужнословенских муслиманских епских песама. Међутим, као и када је у питању Јакобсонова теорија, треба истаћи да таква Петровићева запажања никада нису упразно подривалачка, већ су увек заснована на стручности, те он и у овом случају Чолаковићевог чланка, како приређивачица истиче, „помно и основано нешто замера а нешто уважава”. Бејли ће тако још у првим годинама размене писама увидети ту особину свог кореспондента. Описујући сопствено виђење стања науке у Америци, искористиће израз „болест лудог критичара”, док ће насупрот томе Петровићеве увиде окарактерисати као „врсне, освежавајуће, okreпљујуће”.

Светозар Петровић се у овој преписци тако показује као фигура узорног научника – стручног, радозналост и отвореног за дијалог и интелектуалну сарадњу. Кореспонденција између њега и Џејмса Бејлија изузетан је пример динамичне и плодноне размене научног мишљења и размишљања, а сведочи и о важности дељења увида са поузданим Другим и ревизији наслеђених ауторитета. Сања Париповић Крчмар вешто је контекстуализовала версолошке проблеме из преписке, систематизовала и аналитички уоквирила грађу путем уводних текстова, али и истакла све значајне аспекте овакве форме проширивања знања. Отуда би ова преписка могла да буде занимљиво штиво не само метричарима већ свима онима који у дијалошком мишљењу виде вредност.